

Op de hoek van de Terp en het Noord in Wommels; een herberg en latere bebouwing (1542-1832)

Jelle Miedema

Deze bijdrage is een verdere uitwerking van een eerder artikel over de herbergiers van Wommels (Klaaikluten 2009/3). Het verschil is dat aan deze bijdrage een ruimer gebied en een ruimere periode van onderzoek ten grondslag ligt. Verder onderzoek heeft namelijk uitgewezen dat tussen de Terp en de Noorderhaven twee herbergen hebben gestaan, een aan de Noorderhaven en een aan de Terp. Over de laatste herberg gaat dit stuk. De locatie komt overeen met de percelen 52, 53 en 54 op de kadasterkaart van 1832 (zie kaartje).

16^e eeuw

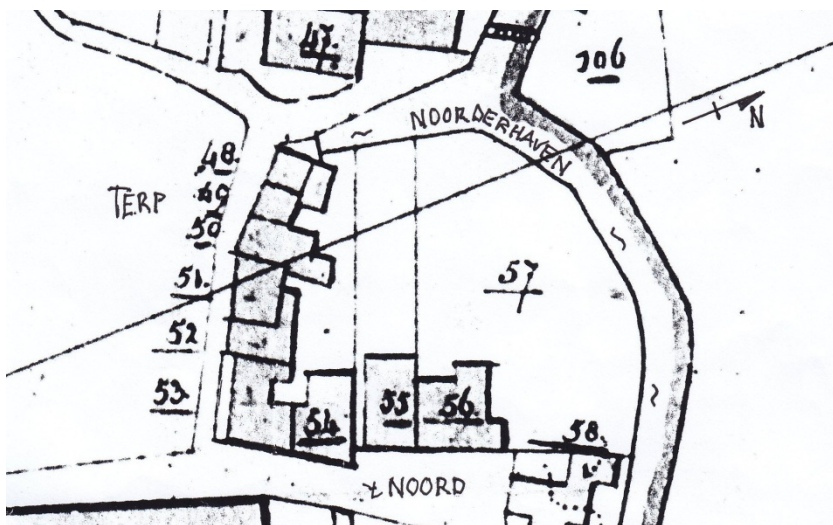
1542, 1543: Tegen het midden van de 16^e eeuw is een **Hoijte Hoijtes** herbergier te Wommels. In 1542 heeft hij geld tegoed voor 'bier ende cost' (inv. 37, 121v) en in 1543 worden bij hem veilingen gehouden (inv. 37, fol. 26, 38v en 180). Hij was gehuwd met **Cathrijna Cornelisdr.** (inv. 37, 252), (bron: website P. Borghaerts).

1542: 'Vp huijden heeft Tijebbe Sije zn. toe wommels angenoemen / Hoeijte Hoijte zn. toe bijtaelen nu Lamberti naestcomende / die zomma van III ½ enckel gulden ende II st. van vier gg. IX st. / die hij voirs[creuen] Hoijte ter cause van bier ende cost bikent / schuldich toe wesen / ende in cas van wanbitaelinge zall / voirseijde Hoijte den gehele somma als die IIII gf. IX st. v.s. / sonder meer weten van recht om dien toe laeten geschien / metter executie doen moegen invorderen Actum vt supra /' (inv. 37, fol. 122; transcriptie P. Borghaerts 122R).

1584: Hoyte Hoytes, vermoedelijk herbergier, is overleden. Zijn weduwe **Ints Doedes** is hertrouwd (volgt, zie bij 1598).

Aanvulling, toelichting:

- Gegeven een 'Trijn Cornelisdr' in 1598 (volgt) gaat het hier vrijwel zeker om Hoyte Hoytes II, zoon van bovenvermelde herbergier Hoyte Hoytes en Cathrijne (lees: Trijn) Cornelisdr.
- In 1584 is een Aette Foppes herbergier te Wommels (inv. 42, fol. 184v).
- In april 1586 is sprake van 'Ints Jorrits weduwe' (inv. 41, fol. 228).

Wommels tussen de Terp en de Noorderhaven, uitsnede kadasterkaart 1832

1587, 1588: Op 30 aug. 1587 opent Jr. Poppe van Burmania grietman van Hennaarderadeel in Wommels de rechtstag 'ten huijse van **Ferck Duede zn**'. In 1588 wordt Ferck Doedes expliciet vermeld als 'herbergier' (inv. 42, fol. 9v, resp. inv. 42, fol. 14).

Aanvulling, toelichting:

- Het kan bijna niet anders of die rechtstag in 1587 werd geopend in de 'waercamer' ten huize van Ferck Duedes - wat dan impliceert dat Ferck Duedes al in 1587 herbergier was.
- Douwe Reyns en Thet Janckes te Fyns stellen zich borg voor 'hun zwager' Ferck Duedes te Wommels 'nevens het rechterschap hem Ferck aldaer gegundt' (Vd Meer 2004:196).
- 1590: 'Ferck Doedes en Trijn Douwes kopen land of aandelen in Tellens onder Wommels 'daer Broer Broers zn op woent bij hem gecoft van Jacob Laesz' te Jorwert (inv. 42, fol. 33).
- In 1591 verkoopt Ferck Duedes aan Jancke Agges en Hijlck Jansdr e.l. te Wommels een huis belast met 4 st. grondpacht. De naastlegers van dat huis waren Fedde Wouters W, Harmens Jans N en Douwe Jans Z (inv. 42, fol. 33v). Het huis stond vermoedelijk aan de westzijde van de Terp.
- 1594a: Ferck Doedes te Wommels koopt 7 pm land te Tellens (inv. 42, fol. 58v). Voor hetzelfde jaar is sprake van een 'pennick schult volgens sekere obligatie' aan Symen Rommerts (inv. 42, fol. 313v).
- 1594b: Ferck Duedes heeft een zoon Wopcke, gehuwd met Brecht Siercks Meylema van Oosterend, en een zoon Duede gehuwd met Bauck Siercks, een zuster van Brecht voornoemd (VdMeer 2004: 149).

1598 (10 mrt): Een 'huijsinge met alle t gene eedvast ende nagelvast is ende daeraen behoirt', met 'alsulcke gerechtigheijt als d'vercoperse aen de steede van dien competeert heeft'. Reymer Wpkcs te Franeker protesteert als vader en administrator over zijn dochter Geert. Hij wil dat zij schadeloos wordt gesteld inzake een legaat 'wt voors. huijsinge van *Trijn Cornelis dr* besproken' (inv. 43, fol. 36v; curs. JM).

Naastlegers: 'het Pastorije Terp' Z, Tethman Abbes N.

Verkopers: **Ints Doedes wed. Jorryt Doeckes (Walpert)** te Wommels, mee uit naam van haar kinderen bij **Hoyte Hoytes** haar voorman getogen.

B.b. en c.: **Ferck Doedes en Trijn Douwes**, e.l. te Wommels.

Koopsom: (op microfiche niet duidelijk).

Aanvulling, toelichting:

- Trijn Cornelisdr is waarschijnlijk de bovenvermelde 'Cathrijne Cornelis dr' van 1542 en 1543.
- 1584: Ints Doedes had bij haar eerste man Hoyte Hoytes drie kinderen, waaronder een dochter Jayts en een dochter Hoytcke, en bij haar tweede man Jorryt Doeckes één kind, een dochter genaamd Tied (VdMeer 2004: 212, 216). De weeskinderen krijgen in 1584 als curator Ferck Johans te Menaldum. Ints Doedes is dan hertrouwd Jorryt Doeckes (inv. 41, fol. 186v; VdMeer 2004:216).
- 1589: Anna Pijbes wed. Pijbe Hoytes contra Ints Doedes (inv. 42, fol. 136v); Ints Doedes wed. Jorryt Doeckes contra Ferck Doedes (inv. 42, fol. 137v, 141v; VdMeer 2004: 216).
- 1598: Ferck Doedes heeft voor 'verteerde costen' een lening 44 gg. 12 st. en 8 penningen tegoed uit het sterfhuis van Syouck Haenckes op Walpert/Heringa (inv. 22, fol. 116).

17^e eeuw

1605: **Ferck Duedesz** 'herbergier binnen Wommels' heeft zich borg gesteld voor Aucke Sytses te Oosterlittens (inv. 44, fol. 83v; curs. JM).

1606: **Ferck Duedes** en **Ruerdt Douwes** te Wommels krijgen voor vertering 21 carg. resp. 22-10-0 carg. uit het sterfhuis van Trijn Jacobs echte huisvrouw van Tako Douwes executeur van Hennaarderadeel te Oosterend (inv. 23, fol. 169).

Aanvulling, toelichting:

- Uit de inventaris blijkt dat Tako Douwes in Oosterend ook herbergier was. Hij hertrouwde in/voor 1608 met Jets Jans en werd in 1610 herbergier te Wommels (zie verder hierna bij 1610).
- Bovenvermelde Ruerdt Douwes was herbergier aan de Noorderhaven (nr. 57, volgt t.z.t.). Zijn zoon Douwe Ruerdts trouwde met Jets Jans, weduwe van Tako Douwes voornoemd, en werd herbergier aan de Terp (nr. 52, 53 en 54, de herberg die in dit stuk wordt beschreven).

1608: Inventarisatie van **het sterfhuis van Trijn Douwes, de overleden huisvrouw van Ferck Duedes**. Het onroerend goed omvat een 'huijs en schuijre staende binnen Wommels op de pastoriegrondt, daer wijl: Trijn wt *versturven* is, bij haer mitten vs. Ferck angecocht' (inv. 23, fol. 326v-332 e.v.).

Aanvulling, toelichting:

- De inventaris van het sterfhuis omvat o.a.: 3 pm en 3 einsen land 'gelegen binnen Wommels van wt Walpert sate angecocht *ende daeraff getoogen*', vrij van huur en floreen, belast met 3 gg. eeuwige rente; aan 'levendige' beesten drie melkkoeien, een oude koe, een hokkeling, een ruïn met zadel, toom en sporen, met daarbij het 'hoij van 5½ *pondematen* dit jaer gewonnen'; een 'vischseijne' (net) en een visvat (fol. 327).
- Dochter Jaits Fercks, gehuwd met Wijbe Heres chirurgijn te Franeker (zn.van Hero Andries op Swijns onder Wommels), heeft geld nodig van haar moeders goed 'tot reddige' van Wijbes nering (inv. 23, fol. g.n., periode 1604-1611). Dochter Insck Fercks is gehuwd met Willem Alberts te Bolsward, die voogd is over Jencke Fercks (idem fol. 334 ev). Verder is sprake van de weduwe en erfgenamen van Duede Fercks te Oosterend (zie ook inv. 23, fol. 319; VdMeer 2004:118) en van de nagelaten erven van Wopcke Fercks.
- Trijn Douwes had een zuster Lyopck, beiden dochters van Douwe Meyntzis. Lyopck was gehuwd met Juck Jo(h)annes te Dokkum (idem fol. 334). Deze Juck Johannes werd curator over de vier jongste kinderen van Ferck en Trijn, te weten Douwe, Rints, NN en Trijnke Fercks. In 1611 bekent Rints Fercks' man Crispijn Jans 50 daalders te hebben ontvangen van zijn schoonvader Ferck Duedes (inv. 23, fol. 334v, in marge).
- 1608: 'Noch compt Tomas Stavermannus predicant t Wommels voor lant huij van t Terp Anno 1608 16 gls 6 sts', te ontvangen uit het sterfhuis van Trijntie Douwes. De Terp werd gehuurd door weduwnaar en herbergier Ferck Doedes (inv. 23, fol. 326-334).
- 1608: Ferck Duedes te Wommels heeft geld tegoed van w. zijn zoon Duede te Oosterend (inv. 23, fol. 319).
- 1608: Tako Douwes 'executeur van Hennaarderadeel' verkoopt in die hoedanigheid een 'schuijre, staende achter Ferck Duedis huijsinge binnen Wommels' ten profijte van crediteur Janthien Jacobs.
- 1608: Pieter Jelles Kijnghma is met korting op 'de voedinge van een koe' geld schuldig aan het sterfhuis van Trijn Douwes, de overleden huisvrouw van Ferck Duedes (inv. 23, fol. 326v).
- Otto Claesz te Franeker en Peter Jelle Khijnghma en anderen zijn voor 'verterige' geld schuldig aan het sterfhuis (inv. 23, fol. 327). De weduwe en de erfgenamen van w. Duede Fercks te Oosterend zijn geld schuldig voor 'verterige ende verschoten penn.'; Cornelis Peters schoenmaker te Wommels moet nog 25 gg. betalen 'van coop van een ruijn ende van verschotene penningen als reste van meerder'. Anderen krijgen nog geld, w.o. predikant Tomas Stavermanus voor 'lanthuij van t Terp'. De weduwe en erfgenamen van Duede Lolckes te Oosterend krijgen nog 48 carg. voor de koop van 2 koeien.

1610: 'huijs met zijn toebehooren (-) met het hoff *ende* beplantinghe van dijen' (inv. 44, fol. 56).
Naastlegers: 'Pastorije terp' Z, (bakker) 'Agge Jenckes huijs' 'naestgehuijst' N.

Verkoper: **Ferk Duedes** voor hemzelf en zijn kinderen bij Trijn Douwes.

Koper: **Tako Douwis**, executeur van Hennaarderadeel en **Jets Jans** e.l. te Wommels.

Koopsom: 800 gg.

Aanvulling, toelichting:

- 1598: Uit het sterfhuis van Syouck Haenckes 'in tijts wijff van Gerrijt Doede zn' te Walpert heeft Taco Douwes 'vermogens t reversael' 114 gg. tegoed (inv. 22, fol. 116 dd. 26.11.1598).
- 1601, 1603: 'Taecke Douwes executeur in Hennaarderadeel' (reg. huw. 1588-1612 p. 9; inv. 44, fol. 8 en 16v).
- 1610: De curator van Tetke Aanis betaalt geld aan Tako Douwes voor 'verteringe', volgens een kwitantie dd. 30.12.1610 (inv. 24, fol. g.n./ dd. 23.4.1611).
- 1611: Tako Douwes executeur is voor 'drie tonnen bier' 80 carg. schuldig aan Thijerck Sijbes burger en biersteker te Franeker (inv. 44, fol. 187).
- 1612: Tako Douwes te Wommels moet 5 gg. 3 st. en 16 penningen betalen aan het sterfhuis van Johannes Freercx, in leven herbergier te Reen of Rien (inv. 24, fol. geen nummer [fiche 3 laatste rij]).
- 1614: Tako Douwes executeur van Hennaarderadeel en Jets Jans e.l. te Wommels zijn 228 gg. schuldig aan Jan Dircks ontvanger te Oosterend en Siouck Iges e.l. voor geleend geld 'bij het passeren deses' ontvangen (inv. 57, fol. g.n. / dd. 7.5.1614). Het bedrag werd door Jan Dircks (Syaarda) en Siouck Iges op 7.5.1628 met rente 'wt handen van' Douwe Riuers en Jets Jans e.l. ontvangen en geroijeerd (teks kantlijn akte). Douwe Riuers was de tweede man van Jets Jans (volgt).
- 1616: Tako Douwis te Wommels heeft voor 'verteringe' nog 7 carg. en 10 st. tegoed uit het sterfhuis van Sijerck Donia te Oosterend (inv. 24, fol. g.n. / dd. 21.3.1616).

1611, 1612: Oud-eigenaar Ferck Duedes staat in 1611 en 1612 nog te boek als oostelijke naastleger van nr. 50, welk huis (in de achtertuin van zijn verkochte herberg) in 1615 door hem werd verkocht (zie vorige bijdrage). Rond 1612 koopt hij het huis van oud-executeur Anne Jeldes, gelegen op voorheen prebendegrond ten noordoosten van het dorp (volg t.z.t.).

Aanvulling, toelichting:

- 1614: Tiete Meynses mederechter etc. is voor geleend geld 25 gg. schuldig aan oud-buurman en oud-herbergier Ferck Duedes te Wommels (inv. 44, fol. 247).
- 1618 (14 dec.): Ds. Henricus Mol te Wommels is 100 gg. schuldig, met nog rente 6 gg. per mei 1619, aan het sterfhuis van Ferck Duedes. In de inventaris is sprake van het 'gebruick vant end vant Terp t welck Ferck eenige jaeren int gebruik gehad heeft ende welck Fercks erffgenamen zullen mogen gebruikken zoo lang als Henricus Mol hier binnen Wommels praedicant is volgens contract' (inv. 25, fol. 108).

1615: Executeur **Tako Douwes** is oostelijke naastleger van een huis en schuur op het noordwesten van de noordzijde van de Terp (zie voorgaande bijdrage).

1618: **Jets Jans** weduwe **Tako Douwes** 'in leven executoir van Hennaerderadeel ende herbergier in Wommels' verklaart dat Ferck Duedes' sterfhuis nog 400 gg. tegoed heeft 'van meerdere somma van de cope vant huijs bij Taco & Jets van hem gecoft' (inv. 25, fol. 34).

Aanvulling, toelichting:

- In 1618 moeten de weduwe en erfgenamen van Tako Douwes 284 gg. en 7 st. betalen aan Hoyte Pibes 'biersteker' te Bolsward. Jan Dirx te Oosterend (op Sjaarda) heeft dan 225 gg. en 14 st. tegoed. Verder krijgt Willem Jetzes 'cuijper' voor w. Tako Douwis' 'doodvat' 8 gg.; Fedde Wouters 'van arbeidsloon' 2 gg.; Aleff Ryuerdts 'snijder' te Wommels 5 gg. en 20 st.; Lijckle Backer te Wommels 'van broodt' 3 gg.; Agge Jenckes Backer 11 gg. en 12 st. (inv. 25, fol. 34).
- 1619a: Jets Jans wed. Tako Douwis te Wommels heeft de lasten en profijten van het sterfhuis overgenomen en verklaart 127 carg. schuldig te zijn aan Hoiyte Pibes en Rinsck Ales te Bolsward (inv. 57, fol. 275).
- 1619b: Jetske Jans wed. Tako Douwes te Wommels verklaart nog 100 'dalers' schuldig te zijn aan de erven van Sijbe Wijbrens burger en biersteker te Franeker 'ter causa van bieren bij mij (...) genoten en ontfangen waerinne die vierentwintich carolus gl luyt d' obligatie bij mijn [Simen?] Take zn mij gepasseert'; onderpand: 'specialijck mijne huijsinge bij mij althans bewoont'. De akte werd getekend door o.a. Tiete Meynses mederechter te Wommels 'alsoo ick Jetske selfs niet schrijven can' (inv. 57, fol. 275/276).
- 1620: Scheiding van de sterfhuisgoederen van Ferck Duedes. Zijn kinderen Douwe en Trijntje Fercks krijgen dan nog 321 gg. van 'Jets Takis' (d.i. Jets Jans wed. Tako Douwes), (inv. 25, fol. 236).

1622: **Douwe Rijuerdts cum uxore** 'met vrouw' (d.i. **Jets Jans**, in 1618 wed. Tako Douwes) is zuidelijke naastleger van de bakkerij cum annexis in het Noord (nr. 55; volgt t.z.t.).

Aanvulling, toelichting:

- De bakkerij heeft in 1622 als naastlegers Rijeurdts Douwes aan de ene zijde en diens zoon Douwe Rijuerdts cum uxore aan de andere zijde. En omdat zoon Douwe Rijuerdts huwde met de weduwe van Tako Douwes, kunnen we aannemen dat hij zuidelijke naastleger was (en dus zijn vader Rijeurdts noordelijke naastleger).
- Op 24 mei 1624 heeft Douwe Rijuerdts te Wommels aan de secretaris een obligatie getoont, waarop stond dat *hij en Jets Jans 'sijn huijsvrou'* (curs. JM) op 12 10.1618 in minderinge hadden betaald 50 carg., in april 1623 ook 50 carg. en 10 10^{bris} 1623 nog eens 58 carg. (inv. 57, fol. 275; curs. JM). De schuld aan Rinsck Ales (zie boven bij 1619a; zij intussen Rinsck Hoyte Pybes weduwe), overgegaan op Aernt Hessels, blijkt dan ook te zijn betaald.
- 1630: 'Op den ix November A^o 1630 heeft *Douwe Riuerdts tegenwoordich echte man van Jetscke Jans dr* ter secretarije comparerende d' principale obligatie hier geregistreert' (etc.); de obligatie werd geannuleerd (kantlijn), (inv. 57, fol. 295v; curs. JM).

1632 (18 feb.): Een 'huysinge ende hovinge cum annexis, met 'de neringe van tapperije off gasterije gelijk bij de vercopers in de voors. huysinge gedaen is'. Verder is sprake van een 'loodsinghe achter het huijs annex ende daeraen beclemp't', behalve het gefangen huijs ende plaetse van appraehensie [inhechtenisneming] d' grietenij toebehorende', met achter 'een vrije wtgangh aende opfaert en wall aldaer, in voegen het tegenwoordigh met stakettinge en andersins is affgeweesen (...) voor behouden de vercopers hun gereserveert hebbende een vrije opslach aldaer, ende oock de

plaetse t' mogen gebruicken *ende* soo vele hun gelieven sal *ende* dienstich sal mogen wesen tot hun andere huijsinge *ende* schuire die sij van Egbert Jeltis hebben vercregen' (inv. 46, fol. 233v, zie ook hierna bij 1634).

Naastlegers: Hillebrant Seerps 'naestgehuijst' N, 't gemene pat aent pastorie Terp' Z.

Bewoners: **De verkopers.**

Verkopers: **Douwe Rijuerdts en Jetschke Jans**, e.l. herbergiers te Wommels.¹

Kopers: **Nanne Claesz en Aeltie Sipckes**, e.l. 'tot Rien in den dorpe Lutkewierum'.

Koopsom: 1400 gg.

Aanvulling, toelichting:

- Noordelijke naastleger Hilbrant Seerps was bakker in het Noord (inv. 59, fol. 115, 149, 234).
- 1632a: Nanne Claes en Aeltie Sipckes e.l. 'herbergiers' te Wommels' zijn 44 gg. schuldig aan Hans Bruijnsma 'bijerstecker' te Bolsward (inv. 29, fol. 129v).
- 1632b: De koop ging kennelijk niet door, want in 1634 blijkt dat kopers zijn geweest Heercke Wijbrens en Doetie Annes. In 1632 blijkt eveneens dat Heercke Wijbrens en Doetie Annes te Wommels voor geleend geld 300 gg. schuldig aan Lolle Wijbrens, *biersteker* te Bolsward (inv. 59, fol. 114).
- 1633: Nanne Claesz 'gewoond hebbende tot Rhien tegenwoordich herbergier binnen Wommels' moet 50 carg. voor gehaald brood betalen aan bakker Sijurd Sijbrants te Sneek (inv. 13, fol. 8).
- 1634: Onder der lasten van het sterfhuis van Hans Epes te Kubaard valt 35 gg. en 14 st. voor Heercke Wijbrens, herbergier tot Wommels (inv. 27, fol. g.n./dd.13.3.1634).
- Van de bakkerij cum annexis, nr. 55 op de kadasterkaart van 1832, is Nanne Claeses in 1634 en 1636 is zowel zuidelijke als noordelijke naastleger (volgt t.z.t.).

1642 (19 sept): Een 'huijsinge *ende* hovinge cum annexis bij ons althans bewoont, staende binnen Wommels (...) daer onder losse delien en souderen begrepen, als oock mede de loodsinge achter het hujs annex, *ende* daer aen beclemt (...) tot welcke huijsinge de gemelte Wijbe & Rints niet alene sullen genieten het end steeg op t' Noord maer oock de steeg achter, ofte op t' west uit, nae de gemene opvaert gelegen, in voegen de selve affgestect sijn, voor behouden allene dat Andries Pijters cum uxore vrije opslach op de wal nae hunne huijsinge *alsmede* schuijere sullen genieten, mits de wal mede onderhoudende, wijders sodanich ons de vs. huijsinge *ende* hovinge met stakettinge bomen *ende* plantagie (: waer onder mede d' wijnstock staende aende roodpande huijsinge gecompresendeert:) tegenwoordich competeert (...) boven dien mede de neringe van tapperije off gasterije, *gelijck* bij ons *inde* vs. huijsinge gedaen werdt, alles in voegen & maineren wij 't selve van Douwe Riuerdts cum uxore in *overdrachte* becomen hebben, waer tegens wij Wijbe *ende* Rints aen *voorseeijde* Nanne *ende* Aeltie echteluijden weder omme hebben gecedeert *ende* opgedragen onse huijsinge loots *ende* stede cum annexis staende binnen den dorpe Oosterend, *ende* bij ons althans bewoont (...) boven dien oock met de neringe van tapperie *ende* gasterie (...) op welke permutatie & wandelcope wij Wijbe & Rints aende vs. Nanne *ende* Aeltie, deur tusschen spreekken van mr. Hendrick Dircx chirurgijn binnen Wommels *ende* Hijlcke Eeelckes mr. backer te Oosterend onse baersluijden, tot een to[h]aecke hebben beloofd *ende* ontheten de *somma* van' 725 gg., te betalen 400 bij leverantie 'die wedersijts een weeck voor off nae Rienster merck sal geschien', 200 in mei 1643, 100 in mei 1644 en de resterende 25 in mei 1645 (inv. 60, fol. 188v e.v.)

Naastlegers: Romcke Sijbrens 'naestgehuijst' N, 't gemene padt aent pastorie terp' Z.

Verkoper: **Nanne Claesz en Aeltie Sipckedr**, e.l. herbergiers te Wommels.

Koper: **Wijbe Jellez en Rints Syrckdr**, e.l. herbergiers te Oosterend.

Wandelkoop: De herberg te Wommels wordt geruild voor een herberg te Oosterend met nog een toegift van 725 gg.

Aanvulling, toelichting:

- 1642: Nanne Claesz en Aeltie Sipckes e.l. herbergiers te Wommels verklaren schuldig te zijn aan Gosse Watzes Heringa aldaar 100 gg. voor geleend geld (inv. 60, fol. g.n. / dd. 16.9.1642 [fiche 6, 2° rij]).
- Kennelijk verliep de afbetaling niet naar wens, want in mei 1643 dragen Nanne Claesz en Aeltie Sipckes hun rechten over op executeur Sacharias Ewouts (volgt).

¹ Informatie aanvullend op de vorige bijdrage: De verkopers, Douwe Rijuerdts en zijn vrouw, zijn in 1637 verkopers van de westelijke naastleger en dus zal in 1632 Egbert Jeltis de eigenaar van dat huis zijn geweest.

- Voor het eerst is sprake van een steeg, met een uitgang enerzijds aan het Noord en anderzijds, westwaarts, aan de Noorderhaven, toen nog '(al)gemene opvaart' geheten. De uitgang van die steeg aan het Noord is nog te zien op de kadasterkaart van 1832 (tussen nr. 54 en 55).

1643 (22 mrt): Een 'huijsinge ende hovinge cum annexis (...) waeronder losse delien en souderinge begrepen, als oock de loodsinge achter het huijs annex ende daeraen beclemt (...) tot welcke huijsinge de proclamanten niet allene sullen genieten het end steegh op t noord maer oock de steegh achter ofte op t west uijt na de gemene opvaart gelegen in voegen t selve affgestect zij, *voorbehouden* allene dat Andries Pijters cum uxore vrije opslach aen de wal na hunne huisinge en schuiere sullen genieten, mits de wal mede onderhoudende, widers sodanich de *vercopers* de vs. huisinge en hovinge, met stakettinge bomen en plantagie (: waer onder mede de wijnstock staende aende roodpande huisinge gecompresendeerd) competeert (...) neffens de tapperije ofte gasterije *daerinne* dus lange gepleecht' (inv. 46, fol. 325; vrijwel dezelfde tekst als in 1642, maar andere akte).

Naastlegers: Romcke Sijbrens (bakker) 'naest gehuijst' N, het 'gemene padt aen t Pastorije terp' Z.
Bewoner: **De kopers**.

Verkoper: **Nanne Claesz en Aeltie Sipckes**, nu te Oosterend.

Koper: **Wijbe Jelles**, herbergier **en Rints Sijrcx** (Meilama), e.l. te Wommels.

Wandelkoop: Een 'huisinge en gasterije' te Oosterend met nog 725 gg., de onkosten elk de helft.

Aanvulling, toelichting:

- 1646: Nanne Claes heeft als gewezen 'herbergier tot Wommels' nog 25 gg. en 22 st. tegoed van de erfgenamen van Abbe Douwes en Antje Gerrits, in tijden e.l. op Ghijns onder Wommels (inv. 29, fol. 13v).
- 1647: Nanne Claesz te Wommels is 106 carg. of 75 gg. schuldig aan het sterfhuis van w. (...) Sipckes en Jets Hijlckes, in leven e.l. te Rien (inv. 29, fol. 73).
- 1648: Nanne Clasen 'gewesene herbergier tot Wommels' gedaagde vs. jr. Sicco van Grovestins (inv. 14, fol. 31v; volgt); Nanne Claes 'gewesene herbergier tot Wommels, edoch nu woonachtich tot Ruigelollum' vs. Harmen Sijtses te Wommels (inv. 14, fol. 34; zie ook fol. 31v).
- Wijbe Jelles was eerst kastelein te Wommels en later te Oosterend. Hij tr. 1^e Sij[cke] Alberts en 2^e op 29 nov. 1640 Rints Syrcx Meilama van Oosterend; kinderen uit het 1^e huwelijk zijn: Syrcx en Albert; een kind uit het 2^e huwelijk is Jelle (volgt 1672).
- 1643: Wijbe Jelles ontvang 8 gulden en 15 stuivers voor 'verteringe' uit het sterfhuis van Abbe Douwes en Antke Gerrits, in tijden e.l. te wommels (inv. 29, fol.--/ dd. 14.10.1646).

1648: Jr. Sicco van Grovestins 'mede Raad ordinaris in den Hove van Frieslandt' (en oud-grietman van Hennaarderadeel) daagt in 1648 Nanne Claesen 'gewesene herbergier tot Wommels' voor het gerecht. Volgens Grovestins had Nanne Claesen hem vals beschuldigd 'uijstroiende dat d' here impt. hem ter causa *vertering* sekere *somma* solde schuldich wesen, Oock dat hij den here impt. ter causa van dien als debitoir in sijn boeck hadde aengetekent, Ende alsoo d'impt. int minste geen *verteringe* tot des gedaegdes huijse hadde gedaen, Waer hij den gedaegde *geobligteert* was, veel weijniger dat hij des gedaegdes debitoir solde wesen, Soo was den impt. ongelegen (...) als debitoir in des gedaegdes boeck aengetekent te wesen' (inv. 14, fol. 31v).

1644: Een 'huijs en hoff cum annexis (...) sampt neringe van tapperije ende gasterije in de selve huijsinge'. Harmen Sijtses en Gretske Pijtters e.l. te Wommels zijn 'per reversalbrieve' 1585 gg. en een 'silvere onderriem voor haer dochter Goijek' schuldig aan Wijbe Jelles en Rins Siercx e.l. te Wommels voor de koop van de bovenvermeld herberg cum annexis 'staende tot Wommels voors. bij de echteluiden *verkopers* bewoont niet tegenstaende de coopschat vooralsnog onbetaalt is (...) daeraen de *vercopers* latende 't recht van restitutie tot de effectuele betalinge toe' (inv. 60, fol. 226v, dd. 23 april 1644).

Bewoners: **De verkopers**.

Verkopers: **Wijbe Jelles en Rins Siercx**.

Kopers: **Harmen Sytses en Gretske Pijtters** e.l. te Wommels.

Koopsom: 800 gg. per 1 mei 1644 en 200 gg. elk volgend jaar tot het volle bedrag is betaald.

Aanvulling, toelichting:

- Wijbe Jelles wordt in 1650 en 1652 vermeld als herbergier te Oosterend (inv. 29 d.d. 6.5.1650 resp. d.d. 29 nov. 1652 [fiche 11], sterfhuisakte van Trijntje Epes, overl. huisvrouw van Willem Heerts te Oosterend).

- 1640: 'Grets Pijtters oldt int 20e Jare de nagelatene weduwe van w: Hoite Gosses verstorven tot Wommels' (inv. 28, fol. g.n./ dd. 21.10.1640).
- Harmen Sytses van Hallum, tr.1642 (ondertr. Wo 30.5.1642) Gretske Pieters van Wommels, wed. van Hoijte Gosses i.l. gewoond en gestorven te Wommels (zn.v. Gosse Gosses en Baafke Nannes², in leven huislieden e.l. op Britsaerd onder Wommels), (inv. 28, fol. dd. 23.10.1640).
- 1643: Lena Alephs heeft geld tegoed van Hoitie Hoites, het nagelaten weeskind van w. Hoite Gosses en Gretske Pijtters (inv. 28 dd. 23.1.1643).
- 1644: Harmen Sijtses verkoopt in 1644 een aanliggend huis aan Eelcke Jelles en Antie Monses e.l. te Wommels (inv. 60, dd. 17.10.1644 met handmerk van Gretske Pijtters).
- In 1645 zijn Harmen Sijtses en Gretske Pijters te Wommels 100 gg. schuldig aan Hidde Rinties en Ebel Symons e.l. te Hallum (inv. 60 fol. g.n./dd. 24.6.1645). Verder dragen ze in juli dat jaar 95 carg. over aan secretaris Suffrido Bruijnsma 'als ons voor een jaer cooppenningen 1^e mejj 1646 sullende verschijnen ad... Hoijtke Hoijte dr onse stiefdr ende dr resp. competeren' (inv. 60, dd. 27 juli 1645). Terzijde: Hoeijte (Gosses Wabema [ook Wybema, JM]) x Gretske Pieters laten op 23.5.1641 een dochter Hoeitie dopen; doophouder grootmoeder Tidtie Gerrits.
- 1644: Wijbe Jelles herbergier te Wommels heeft uit het sterffhuis van Aleff Ryuerdts en Lena Theunis 5 gg tegoed voor 'verteringe' (inv. 28, akte dd. 6.3.1644).
- 1647: Verantwoording vanaf 1643 door Jr. Sicco van Grovestins oud-grietman van Hennaarderadeel als curator over Hoijtke Hoijtedr in haar 6e jaar, enig kind van w. Hoijte Hoijtes, i.l. gewoond en gestorven te Wommels, bij Gretske Pijtters (hertrouwd met Harmen Sytses). Onder de uitgaven vallen de aflossing van een obligatie à 150 gg. met 4 jaar rente à 42 gg. en 21 st. aan Pytter Pijtters te Wommels (inv. 29, fol. 90).
- 1649 (april): Gretske Pietersdr de huisvrouw van Harmen Sijtses te [Wommels] verklaart dat Pijtter Pijtters Walpert 'wonende aldaer (...) ons togetelt heeft acht jaer lanthuur à 51 gg uijt de saete en plaetse bij Ofke Seerps Reen bewoont en gebruijct, competeert vande landen mij Gretsckedr als eijgen competente *ende* toebehoren (...) te verschijnen op Jacobi [St Jacobi is mei of 25 juli] en Martini 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655 en 1656 samen belopende 408 gg' (inv. 60, fol. g.n./dd. april 1649).
- 1651: Harmen Sijtses en Gretske Pijtters e.l. te Wommels zijn 50 gg. schuldig aan secr. Suftridus Bruijnsma en Impckien Epema, e.l. aldaar, voor gekocht 'boelgoederen' en geleend geld dd. 1.10.1650; onderpand: 'speciael de landen mij Gretske aenbeerfft *inde* sate bij Ofke Seerps tot Wommels gebruijct' (inv. 60, fol. g.n./dd. 4.2.1651).
- 1652: Harmen Sijtses en Gretske Pijtters, e.l. te Wommels hebben 28.10.1652 aan het sterfhuis van w. Pijtter Pijtters i.l. op Walpert 'gecedeert tot jaer huijz A^o 1657 te vervallen' 50 gg. (inv. 29, dd. 14.4.1653 [fiche 12]).
- 1653 : Ofke Seerps Reen is aan het sterfhuis van Pieter Pieters op Walpert 'schuldich luijt transpt. vanden 20 April 1649 de 4 jaere landthuijer Jacobi *ende* Martini 1653, 1654, 1655 *ende* 1656 te verschijnen, bij Harmen Sijtses cum uxore gepasseerd aen de selve, jaers tot 51 ggl: 204 ggl-0-0' (inv. 29, dd. 14.4.1653 [fiche 12]).

1654: De echtelieden **Gretske Pijters en haar man Harmen Sytses** enerzijds en Jr. Oene van Grovestins en zijn vrouw Idtske van Hottinga anderzijds gaan een wandelkoop (ruil) aan. De eersten krijgen een 'halve veer ofte treckschip van Leuwarden op Bolswert met paarden en lijnen ende alles wat daer toe ende aen behoort' en in ruil daarvoor krijgt het echtpaar Grovestins-Hottinga van Gretske Pijters, gesterkt door haar man, land in Takema sate op Swijns onder Wommels gebruikt door Ofke Seerps Reen cum uxore (inv. 61, fol. 159).

Aanvulling, toelichting:

- 1654: Harmen Sytses en Gretske Pijters zijn 25 gg. schuldig aan Ofke Seerps Reen en Bauck Juusdr Juwinga, e.l. te Wommels (inv. 61, fol. 167v).
- 1657: Gretske Pyters huisvrouw van Harmen Sytses vs. Sicco van Grovestins, als curator over haar dochter Hoijtke Hoijtes bij Hoijte Hoijtes in echte getogen en over haar zoon Johan Harmens bij Harmen Sytses in echte getogen, over levering van land (inv. 17, fol. 32).

(nr. 53)

1666 (21 maart): Een '[huijs] cum annexis (...) met d'eijgendom van steegh *ende* gerechticheijt van een opslach opt west wt na d'gemene vaert des dat d'ontvanger *voorscreven* sal genieten vrije opslach op d' wall na hun huisinge, mits d' wall mede onderholdende, vrij van grondpacht, doch

² In 1640 krijgen de 'voorstanders der doopsgesinde gemeente in Wommels' 35 gg en 20 penn. uit het sterfhuis van 'Baeff Gosse Gosses wedu^e' (inv. 28 dd. 8.6.1641 [fiche 5, 4^e rij]).

beswaert met een jaer huringe, Hercke Pieckes [of Pierkes] daer an van mejj 1666 tot mejj 1667 *competerende*, des genieten d'proclamanten de huur tot dartien ggl, gecoft *vande* samentlijkke *erffgenamen* van [G]eb Doedes' (inv. 47, fol. 201v).

Naastlegers: De 'ontvanger Wilhelmus Gerardj' en [Pieter?] Jetses W, (bakker) Jacob Pijters N, 'de wech' O, 't gemene padt aent past[orije terp]' Z.

Bewoner: **Hercke Pieckes**, tot mei 1667.

Verkopers: **de erffgenamen van [G]eb Doedes**.

Kopers: **Hette Hettes en Geertie Mathijsdr** e.l. te Oosterend.

Koopsom: 635 gg. 14 st.

Aanvulling, toelichting:

- Hette Hettes van Oosterend tr. 1664 (3° procl. Oo 2.10.1664) Geertie Mathijssen van Sneek. Zij laten in 1665 in Oosterend een dochter Aegtie dopen en vervolgens in Wommels een Bierck (1666), Hette (1668), Mathijs (1671), Fokel (1673), Fokel (1674) en vermoedelijk nog 7 kinderen. In 1677 staat hij te boek als bakker (Recesboek 2); in 1684 als bakker en ontvanger (volgt).
- 1670: Hette Hettes moet 'in vrijdom verlaten' negen pm land '[zo]als hij in huringe ende bruickma heeft' van Jr. Oene van Grovestins (recesboek 1678). Dit kunnen de 9 pm op de oostkant van de Terp, voorheen Hottingaland, zijn geweest.
- 1684: (20 jan.: Marten Jenties Blinxma en Wabke/Wopke Iges Camp e.l. te Wommels zijn 140 carg. schuldig aan Hette Hettes, 'backer en ontvanger te Wommels' (Recesboek 2).
- 1694a: Hette Hettes (x Geertie Mathijssen) is ontvanger en bakker te Wommels (inv. 48, fol. 202, fol. 208). Hette Hettes is ouderling in de jaren 1688-90, 1691-93, 1696-98, 1705-07, 1709-11, 1719.
- 1694b: Hette Hettes en Geertie Mathysen e.l. te Wommels kopen 1/3 deel van sate Hoitema te Swyns, groot 64 pm (VdMeer 2004:213 / HEN K 13, blz. 415).
- 1694c: Hette Hettes 'backer' te Wommels en Lolle Tiercx Leli te Bolsward kopen 1/6 deel van 60 pm in een sate van 70 pm; meier Hette Hettes (VdMeer 2004:216 / HEN K 13, blz. 403)).
- 1698a: Hette Hettes te Wommels, eigenaar voor 29 pm en Hiltie Botes te IJst, eigenaar voor 26 pm, verhuren aan Hette Hettes vn en Wopke Gerloffs een sate te Wommels, groot 58 pm (VdMeer 2004:216).
- 1698b: Hette Hettes is huurder van sate Walpert stem 30 onder Wommels (VdMeer 2004:212).
- In 1699 koopt het echtpaar $\frac{3}{4}$ deel van 10 pm land aan de noordzijde van Wommels (verkopers o.a. erven Heringa; inv. 48, fol. 304v) en in 1709 wonen ze op Walpert; hij ontvanger (inv. 49, fol. 120).
- 1709: Hette Hettes, ontvanger en boer en Geertie Mathijssen, e.l. op Walpert (inv. 49, fol. 120v).

(nr. 52/53 en nr. 54)

1715: Een 'huijsinge en erffe [...] bestaende in twee besondere woningen', vrij van grondpacht, belast met het halve onderhoud van *een* hek staande 'tusschen dit en Durk Durksen [Lubbrank] erff', terwijl het onderhoud van een noordelijk hek geheel voor rekening komt van (bakker) Ane Wabes. Behalve naastleger grietman Sminia is als niaarnemer van bloedswege betrokken Ruint Wates te Edens als man en voogd over Gerbrig Piers 'sijn huysvrouw' (inv. 49, fol. 175).

Naastlegers: De diakonie W, Ane Wabes N, Sminia O, de Terp Z.

Bewoners: Het ene huis wordt bewoond door **Albert Wybes** met zijn vrouw **Pyttie Wybes** (Foeckema) en het andere door **Tjerk Eelkes cum soc**.

Verkopers: **Hette Hettes** ontvanger en **Geertie Matijssen**, e.l. te Wommels.

Bod: Bewoners Albert Wybes en Pyttie Wybes.

Niaar: Grietman **Idzert van Sminia** als naastleger, het hof wijst consent.

Koopsom: 565.

Aanvulling, toelichting:

- Op grond van of bij de voormalige herberg aan de Terp is nu sprake van 'twee bijzondere'(lees: afzonderlijke) woningen. Niaarnemer en oostelijke naastleger Idzert van Sminia is de overbuurman. Hij woonde op de pasgebouwde Sminiastate aan de noordoostzijde van de Terp.
- Bewoner Albert Wybes van Wommels tr. Wo 5.1.1710 Pietie Wijbes Foeckama van Ijsbrechtum. Van 1717 tot 1721 zijn ze eigenaar van het koopmanshuis op de westzijde van de Terp (zie daar).
- Bewoner Tierck Eelties is in de jaren 1707-09 diaken en in de jaren 1716-18 ouderling.
- 1720 (1718). Tjerk Eelkes schoenmaker te Wommels is voor geleend geld 130 carg. schuldig aan Sijmen Tjerks, timmerman aldaar (actum 12.5.1718; inv. 65, fol. 154).
- Mede-niaarnemer Ruint Wates te Edens was gehuwd met Gerbrig Piers van Wommels. In juli worden ze, afkomstig van Ijsbrechtum, lidmaten van kerkelijke gemeente Wommels-Hidaard (Wo-Hi), op 26.9.1706

van de gemeente Edens-Spannum en op 13.2.1717 weer van de gemeente Wo-Hi, daar nog lidmaten in 1721 (zie verder op deze site de bijdrage over het koopmanshuis op de westzijde van de Terp). In 1709 staat Jorrijt Ruirds, boer te Abbega, borg voor Gerbrig Piers, huisvrouw van Ruirdt Watzes, boer te Edens. Zij is een dochter van Pier Ruerds en Antie Steffens (WYM inv. 17, fol. 317).

(nr. 52-53)

1720: Een 'huijsinge en erve' vrij van grondpacht en 12 mei vrij van huur. Belast met het halve onderhoud van een hek 'staende tusschen dit en t erff van Durk Durksen' (Lubbronk). Het onderhoud van het hek ten noorden komt geheel voor rekening van (bakker) Ane Wabes. Verder 'blijvende de afgebrokene materialen als nog op 't verkogte erff berustende in eigendom aan de Heere verkoper, sullende de grond in maji 1720 daar van moeten worden ontledigt' (inv. 49, fol. 214v). Naastlegers: De diakonie W, Ane Wabes N, verkoper Sminia O, Terp Z.

Bewoner: niet vermeld (mogelijk Jochem NN en Hendrik Beerns, zie toelichting).

Verkoper: **Idzerdt van Sminia** grietman over Hennaarderadeel en mede Gedeputeerde Staat van Friesland.

Koper: **Gerardus Diederts en Jeltie Sjoerds**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 300 carg., te betalen in termijnen.

Aanvulling, toelichting:

- Er is sprake (vgl. 1715) van zowel verkoop van een huis-en-erf als van 'afgebrokene materialen'. Het laatste kan betekenen dat grietman Sminia tussen 1715 en 1720 één van de twee huizen van 1715 - gelegen tegenover het pas gebouwde Sminiastate - heeft laten afbreken.
- Gerardus Diederts van Wommels tr. Wo 19.9.1717 Jeltie Sjoerds van Wommels.
- 1721: Gerardus Diederts vraagt Jochem (vadersnaam niet vermeld) om op 12 mei 'sijn bewoonde kamer cum annexis te relaxeren' (inv. 5, fol. 170).
- 1725: Gerardus Diederts zegt Hendrik Beerns het gebruik van zijn huis op (inv. 5, fol. 219).

(nr. 52)

1725: Een 'old huis oven of lootske met de grond van dien strekkende van des verkopers gevel tot aen de gevel van de dijaconije huijsinge bij Antie Rijkles bewoont, met de stakettinge nevens dese loots zuidwaerts staende, gelegen in de buiren tot Wommels, en aen des verkopers bewoonde huijsinge gehegt, Sijnde vrij van grondpacht en huijringe, Sullende de copers bij afbrekinge van de loots vrijheit hebben in en tegen des verkopers gevel te bouwen, dog in dien gevalle verschuldigt sijn ditto gevel als een mande muir voor de helfte te onderhouden, hebbende de copers ook 't vrije gebruik van des verkopers put, secreet en wal, des mede t selve alle voor de helfte onderhoudende, komende voor de helfte tot des copers laste t onderhoud van 't staket lopende van de dijaconije huijsinge tot aen 't pad sijnde de copers bevrijt van 't onderhoud van de vordere stakettinge tusschen 't pad en de erve van Dirk Dirks staende, voorts met lasten, actien [etc] en speciael ten opsigte van de diaconije gevel, waer aen deze loots staet' (inv. 50, fol. 34v).

Naastlegers (reconstructie op basis van het bovenstaande): De *gevel* van het diakonijhuis W, het *erf* van Dirk Dirks [nr. 50] NW, Takle Tjebbes (Tiemersma) O [nr. 53].

Verkoper: **Gerardus Diederts**, koopman en schipper te Wommels.

B.b.en c.: **Takle Tjebbes (Tiemersma)** boer te Wommels.

Koopsom: 75 carg.

Aanvulling, toelichting:

- De akte laat zien dat de voormalige herberg een eigen oven had, want na afbraak van de 'old oven of lootske' mag daar tegen de gevel van het diakoniehuis (nr. 51) worden gebouwd. Op de percelen 52 en 53 vond toen waarschijnlijk nieuwbouw plaats.
- Takle (Teekle) Tjebbes (Tiemersma) van Wommels tr. Wo 12.5.1700 Tettie Ruijds, van Wommels.
- 1728: Gerardus Diederts schipper en koopman te Wommel en Jeltie Sjoerds e.l. zijn 200 resp. 100 carg. schuldig aan Claas Clasen Stinstra, bakker te Oosterend; onderpand: 'onse huisgeraden en inboelen' (inv. 66, fol. 91, 115v; geroyeerd 10.6.1732).
- 1730: Gerardus Diederts schipper te Wommels moet wegens geleverde jenever 69 carg. betalen aan Sjoerd Aukes Baarda, koopman en 'stoker' te Sneek, 'onder kortinge van een spekham in verminderinge dies ontvangen' (inv. 5, fol. 107v, geroyeerd 10.6.1732).

1727: Gerardus Diederts koopman en schipper te Wommels verklaart aan **Sake Sijbrens** eveneens koopman en schipper te Wommels overgedragen te hebben 'de geregte helfte van sekere snik schip met mast, seilen, kleeden, kloeten, en vordere annexen van dien, tegenswoordig tot Wommels aen de wal leggende, met Willem Clasen gemeen en mandelig, mitsgaders t halve veer van Wommels op Leuwarden, Sneek en Franeker, door mij en mijn voor saten, schoon niet gëoctroijeert, egter altoos rustig en vredig gepossiedeert, waer tegens ick Sake Sijbrens verklare te verwandelen en in volle eigendom te transporteren sekere nieuwe snik schip, met mast, seilen, kleeden, kloeten, en vordere annexen daer toe behorende, voor mijn wal leggende en bij mij wordende bevaren, mitsgaders t veer van Wommels op Bolsward, insgelijks door mij en mijn voor-saten rustig en vredig gebruijckt hoewel niet gëoctroijeert. Dog aengesien wij contrahenten 't verwandelde niet egael van waardij agten, so sijn met malkanderen over een gekomen, dat ik Gerardus Diederts tot een toehaek aen Sake Sijbrens sal geven de *Somma* van seventig cargls met een rijxdaelder' (inv. 66, fol. 72v).

Aanvulling, toelichting:

- 1729: Sake Sijbrens koopman en schipper te Wommels is voor geleend geld 100 carg. schuldig aan Feike Wijbrens koopman en schipper te Kubaard (inv. 66, fol. 103).

(nr. 53)

1731: Een 'huisenge en erve cum annexis', vrij van grondpacht, belast met vijf jaar huur op mei 1732 ingegaan en 'de kopers daer aen competerende' voor jaarlijks 20 carg. (inv. 50, fol. 90).

Naastlegers: Johannes Tekles W, Ane Wabes N, grietman Sminia O, de Terp Z.

Verkoper: **Gerardus Dieters** en **Jeltie Sjoerds** e.l. te Wommels.

Koper: **Symen Romkes** en **Fokel Hettes** e.l. te Wommels.

Koopsom: 375 carg. en 4 'silveren ducaton' te betalen in drie termijnen Jacobi 1731, mei 1732 en Allerheiligen 1732 telkens 1/3 deel.

Aanvulling, toelichting:

- Foockeltje Hettes van Wommels tr. Wo 20.2.1698 Siemen Romckes van Boksum. Sijmon Romckes is in de jaren 1706-1708 en 1732-1734 diaken resp. ouderling.
- 1731a: Fokel Hettes vrouw van Sijmen Romkes koopman te Wommels wil 8 pm los land verkopen waarop sinds 1726 een hypotheek ligt. Beitske Pieters Mets protesteert tegen de verkoop (inv. 50, fol. 128v).
- 1731b: Symen Romkes is zuidelijke naastleger van de bakkerij in het Noord (inv. 50, fol. 92v).
- 1736: Sijmen Romkes en Fokel Hettes e.l. huislieden te Wommels zijn 350 carg. schuldig aan Claas Wijbrens te Stiens. De schuld is geroyeerd 18.11.1741 (inv. 66, fol. 145).
- 1740: Symen Romkes' weduwe is zuidelijke naastleger van de bakkerij in het Noord (inv. 50, fol. 165).

1741: Een 'huizinge en hovinge cum annexis', vrij van grondpacht en 12 mei 1741 vrij van huur, met een 'mandelige put, secreet en wal' met het huis van de kopers (inv. 50, fol. 167).

Naastlegers: De kopers W, Ate Yntes N, grietman Sminia O, 't Terp Z.

Bewoner: Niet vermeld.

Verkoper: **Fokel Hettes wed. Sijmen Romckes**, mede als redster van de boedel van haar man.

Koper: **Johannes Teekles Timersma** schipper en **Bregtie/Brechtje Haajes**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 327 gg.

Aanvulling, toelichting:

- Bakker Anne Wabes, de noordelijke naastleger van 1731, heeft plaats gemaakt voor timmerman Ate Yntes (Kingma). Dat kan duiden op een ingrijpende verbouwing.
- Johannes Taekles van Wommels tr. Wo 31.5.1734 Brechtje Hayes van Wommels. Brechtje Hayes: bel. 18 mei 1727; Johannes Taekles, schipper en Brechtje Hayes, dienstmeid van F. van der Sluis, beiden lidmaat in 1734 (later vertrokken ze naar Hindeloopen, lidmatenboek Wo-Hi). In 1733 speelt een kwestie tussen IJsbrand Hessels en secretaris Dr. Feddeus van der Sluys en tussen eerstgenoemde en Bregtie Hayes 'ter causa van trouwbeloften' (inv. 6, rechtdag 14.6.1733) en 'verbale injuri' (inv. 16, fol. 114v en 115v).
- 1742: Johannes Taekles schipper te Wommels verkoopt aan zijn zusters Gerbrig en Akke Taekles, met hun mannen Gerrits Andries en Jan Hendriks, mr. timmerlieden te Wommels en Bolsward, voor 950 carg. 5/64 deel in zate Reen à 85 pm. op terp Sippens onder Wommels bewoond door J.F. Sippens, mederechter van Hennaarderadeel (inv. 50, fol. 179).
- 1743a: Johannis Teekles schipper te Wommels is voor in 1741 geleend geld 154 carg. schuldig aan Ruurd Brouwer, koopman en mr. brouwer te Franeker; rente betaald 16.3.1742 (inv. 66, fol. 208).

- 1743b: Johannes Taekles schipper en koopman te Wommels is schuldig aan Sjoerd Talma, koopman te Harlingen: (i) 100 carg. ‘spruitende uit geleverde distillatie’; (ii) 72 carg. en 4 st. voor geleverde ‘distillatie’ en (iii) 327 carg. en 16 st. voor geleend geld. Als onderpand dient: ‘alle mijne goederen en speciaal mijn schip en veer van Wommels op Leeuwarden, Franeker en Sneek, mijn winkel, en winkelwaaren, huis-cieraaden en inboelen’; actum Wommels 7 nov. 1743 (inv. 66, fol. 243).
- 1743c: Johannes Teekles te Wommels is ‘ter zaake geleverder zeep’ 139 carg. schuldig aan Pyter Raasveld, koopman te Leeuwarden; onderpand: winkel en winkelwaren (inv. 66, fol. 207-209).
- 1743d: Johannes Tackles schipper te Wommels wordt verzocht niet uit Franeker te vertrekken alvorens hij zich verantwoordt voor een schuld voor geleverde winkelwaren à 106 carg. aan Sierck Haitsma, koopman en burger-hopman te Harlingen (FRA inv. 41, fol. 181v).
- 1744a: Johannes Taekles (Tijmersma) te Wommels en zijn vrouw Bregtie Hayes zijn 200 carg. schuldig aan Tiebbe Taeckeles (Tijmersma) en Laas Wijbes (Hieminga) als curatoren over Acke Taeckeles (Tijmersma); onderpand: al hun goederen w.o. meubels, huisraad en ‘inboelen; actum 10.12.1739; in marge: rente betaald tot 1743. Onder de akte staat: Jan Hindriks meester timmerman tot Bolsward en sijn huisvrouw Acke Taklis bekennen in verminderinge ontvangen te hebben van Johannes Taklis schipper tot Wommels 160 kroljgls tot verminderinge van deeze obligatie; actum 8.4.1642 (inv. 66, fol. 222).
- 1744b: Johannes Teekles schipper van Wommels op Leeuwarden is 100 carg. schuldig aan Ysaak Levij, koopman te Leeuwarden, ‘ter zaake geleverde teën, bij mij tot genoegen ontvangen’; onderpand: ‘speciaal mijn schip en veer, sampt meubelen en huisgeraaden’ (inv. 66, fol. 222v).
- 1744c: Johannes Taekles schipper te Wommels is 350 carg. schuldig aan Tjebbe en Ofke Renses, gebroeders te Parrega, voor geleend geld ontvangen op 22.2.1738 (inv. 66, fol. 246).

(nr. 52 en nr. 53)

1746: Johannes Teekeles schipper te Wommels en **Bregje Haaijes** e.l. zijn ‘wegens geleverde winkelwaaren’ 472 carg. 3 st. en 4 penn. schuldig aan Knijrke Martens, wed. van vroedsman Sijmen Nauta te Franeker; als onderpand dient: ‘alle mijne geen uitgezonderde goederen generaalkijk, en speciaalijk mijn half veer, *mijn twee huizen tot Wommels staande*, vier pondte lands te Kubaard en noch vier pondte lands te Sandfort binnen Friesland leggende’ (inv. 67, fol. 23v, curs. JM).

(vermoedelijk nr. 53)

1747a: Een ‘huizinge en hovinge cum annexis’ vrij van grondpacht. De put, het secreet en het pad naar de wal zullen ‘gemeen’ blijven tussen dit huis en het huis door (bakker) Tjebbe Teijesz gekocht en moet door beide partijen voor de helft worden onderhouden, zoals ook de ‘stekken daar nevenstaande, zullende het *genoemde* huis van Tjebbe de hovinge op de noordzijde zo breed genieten als het huis is, en ’t stek en pad op gemeene kosten verzet en verlegt worden’ (inv. 50, fol. 209).
Naastlegers: Tjebbe Teyes (bakker) N.

Bewoners: **De verkopers** en **Willemke Sierks**, de laatste met nog een jaar huur voor 11 carg.

Verkoper: **Johannes Teekles** (Tijmersma), schipper te Wommels.

Koper: **Broer Yntes** (Kingma) koopman te Wommels en **Grietje Hendriks**, e.l.

Koopsom: 295 gg. en 21 st. of 414 carg. en 1 st.

Aanvulling, toelichting:

- Broer Yntes (Kingma) van Wommels tr. Wo. 22.5.1729 Grietje Hendriks van Rauwerd. In 1736 wordt hij vermeld als ‘herbergier’ te Wommels (inv. 16, fol. 117). Kennelijk was hij toen werkzaam in de herberg bij de brug (daterend van 1647). In 1749 wordt over hem geschreven ‘koopman, ordentelijk in staat; gezin 3-3; aanslag 33-7-0 (Qk 1749)

- Willemke Sierks van Wommels tr. 1° Wo 25.4.1728 Sake Sijbrens van Wommels, tr. 2° Waaxens 9.10.1731 Pieter Arjens Nauta, schoolmeester te Waaxens; in 1746 is zij ‘wed v. Kubaard 27-2-1746 (lidm. Wo-Hi).

(vermoedelijk nr. 54)

1747b: Een ‘huis en hofken’, vrij van grondpacht, gebruiker Hans Jurjen Hendriks met nog één jaar huur tot mei 1747 voor 18 carg., ‘zullende dit huis met het huis door Broer Ynte zn nu gekocht gemeen genieten de put, secreet en wal volgens vorenstaande proclamatie’ (zie boven), (inv. 50, fol. 209v).

Naastlegers: Broer Yntes Z.

Bewoner: **Hans Jurjen Hendriks** ‘adsistent’.

Verkoper: **Johannes Teekles** (Tijmersma), schipper te Wommels.

Koper: **Tjebbe Teyes** mr. bakker te Wommels en **Trijntje Pieters**, e.l.
Koopsom: 235 gg. of 329 carg., te betalen in twee termijnen mei 1747 en mei 1748.

Aanvulling, toelichting:

- 'Hans Jurjen Hendriksz' of 'Hans-Jurjen Hendriks Juch', onder welke naam hij op 14 juli 1749 belijdenis doet. Later staat hij te boek als als Hans Jurjens *Joch*, 'hovenier'. In 1749 koopt hij een huis ten noorden van de Wijde Steeg op de westzijde van de Terp (zie daar op deze website).
- Tjebbe Teyes (Hanja/Hania) van Wommels, mr. bakker tr. Wo 27.1.1737 Trijntje Pieters van Wommels. Tjebbe Teyes was bakker aan de Kaatsebaan (zie *Klaaikluten* 2004/3:46, noot 6).
- 1749: Naastligger Broer Yntesz 'koopman, ordentelijk in staat'; gezin: 3-3; aanslag: 33-7-0 (Qk).
- In 1778 zijn de kinderen van w. Johannes Taeckles 'bij Brettie Hajes verwekt' mede-erfgenamen van Tjebbe Taeckles Tiemersma (inv. 27, fol. 28v).

Rëelkohier nr. 81 (nr. 53 in 1832)

1765: Broer Intes' huis Reëelkohier no. 81 (Grafboek Wommels).

1771, 1772: Broer Intes is zuidelijke naastleger van de bakkerij in het Noord (inv. 52, fol. 82, 86).

Aanvulling, toelichting:

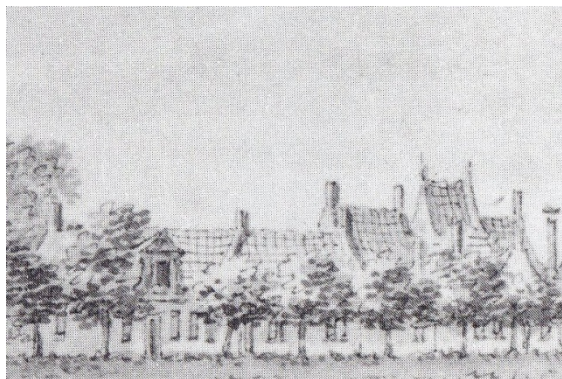
- 1762: Ate Yntes Kingma voor 1/8, Broer Yntes Kingma voor 1/8, Maijke Yntes Kingma voor 1/8 en Gabe Jans als vader van en voogd over zijn minderjarige kinderen bij Trijntje Yntes Kingma voor 1/8 verkopen samen de helf van 8 pm los land onder Wommels aan MR. chirurgijn Bernardus Schotanus (inv. 51, fol. 1540).

(nr. 53 en 54 in 1832)

1790: Ynte Broers is zuidelijke naastleger van de bakkerij in het Noord (inv. 53, fol. 213v).

Aanvulling, toelichting:

- Ynte Broers Kingma van Wommels tr. 1° Wo 10.10.1756 Wikjen Anes van Wommels In 1758 kopen Ynte Broers mr. timmerman en Wikjen Anes e.l. het huis met de timmerschuur op de hoek van de Noorderhaven en de Trekvaart (zie daar verder).

Uitsnede van de noordzijde van Terp Wommels naar een tekening van J. Gardenier-Visscher uit ca. 1790 (de percelen 48 t/m 53 op de kadasterkaart van 1832)

(nr. 54 in 1832)

1801: Wed. Ynte Broers is zuidelijke naastleger van de bakkerij (d.i. Sjoerd Harings, in het Noord; volgt t.z.t.).

Aanvulling, toelichting:

- Timmerman Ynte Broers Kingma trouwde 2° Wo 1.4.1770 Tettje Gerrits Tiemersma van Wommels. Kinderen o.a.: Hendrik (volgt) en Grietje (volgt).

(kadaster nr. 52 en nr. 54)

1832: Huis en erf, perceel nr. 52, legger nr. 151, grootte 120 m² (Van der Vaart en Talsma 1994:53)
Eigenaar: **Hendrik Yntes Kingma**, timmerman.

(Kadaster nr. 54, een schuur).

1832: Schuur, perceel nr. 54, legger nr. 151, grootte 126 m² (Van der Vaart en Talsma 1994:53)
Eigenaar: **Hendrik Yntes Kingma**, timmerman.

Aanvulling, toelichting:

- Hendrik Yntes Kingma, oud 57 j., geb. te Wommels, zoon van Ynte Broers Kingma en Tetje Gerrits Tiemersma, tr. Wo 26.6.1830 Trijntje Wijbes Radersma, dochter van Wybe Gabes (Radersma, 1811) en diens eerste vrouw Jeltje Ynses (volgt).
- Er hebben begin 19^e eeuw op de hoek van de Terp met het Noord waarschijnlijk verbouwingen plaatsgevonden. De eigenaar van daar twee percelen in 1832, Hendrik Yntes Kingma, was timmerman. Ook was hij zowel zwager als schoonzoon van Wijbe Gabes Radersma, de volgende bewoner.

1827: Wijbe Gabes Radersma, uurwerkmaker en winkelier te Wommels, gehuwd met Grietje Yntes Kingma, geeft diefstal aan 'ten zijnen huize no. 40 te Wommels'. Gestolen werd een 'manshoed, een 'koperen roedje en een ondergordijntje of glaskleid' (inv. 1, fol. 131 en 132).

(Kadaster nr. 53. Quotisatiekohier nr. 40)

1832: Huis en erf, perceel nr. 53, legger nr. 195, grootte 143 m² (Van der Vaart en Talsma 1994:53)
Eigenaar: **Wybe Gabes Radersma en mede erfgenamen.**

Aanvulling, toelichting:

- Wybe Gabes van Lutkewierum tr. 1° Lu 18.7.1773 1° Jeltje Ynses van Lutkewierum. Zij woonden in Wommels aanvankelijk op het Ald Hiem (zie *Klaaikluten* 2008/1:6) en later op de zuidwestzijde van de Kaatsebaan (volgt t.z.t.). Wybe Gabes Radersma, oud 67 j, winkelier te Wommels, tr. 2° 5.3.1817 Grietje Yntes Kingma, 41 j., dochter van Ynte Broers Kingma en Tetje Gerrits en volle zuster van Hendrik Yntes vernoemd. (Over de afstamming van Wybe Gabes zie *Klaaikluten* 2001/2:10-15.)
- Ik vermoed dat betreffende huis annex winkel (zie Bijlage) voor of rond 1817 is gebouwd. Wiebe Gabes verkocht zijn huis aan de Kaatsebaan na 1812 en het hier bedoelde huis op de hoek van de Terp en het Noord lijkt niet voor te komen in de speciekohieren van 1796-1805.
- In 1832 vonden opnieuw verbouwingen plaats, want in de blinde zijmuur van het huis kwam een steen met het opschrift: 'Int Jaar 1832 / Lag Jr C. van Eysinga / Alhier de eerste steen' (Bokma en Kuipers 1984:10).
- Overleden Wommels 21.1.1833 in huis nr. 40 Grietje Yntes Kingma, 58 jaar, huisvrouw van Wijbe Gabes Radersma, dochter van Ynte Broers Kingma en Tettje Gerrits Tiemersma; aangevers: Hendrik Yntes Kingma 'Assessor bij het Grietenij-bestuur' oud 60 jaar, broer van de overledene; Sjoerd Halbes Algera, veldwachter, 68 jaar, 'gebuur'.

De Terp als zuidelijke naastleger

Na overlijden in 1608 van zijn vrouw Trijn Douwes, verkoopt herbergier Ferck Doedes in 1610 zijn herberg op de hoek van de Terp met het Noord (perceel 52-54 op de kadasterkaart van 1832). In 1615 is hij verkoper van een huis op het 'achtererf' van zijn verkochte herberg (perceel 50). Omdat hij of iemand anders niet als koper van dat huis is aangetroffen (zie vorige bijdrage), liet Ferck Doedes daar mogelijk kort voor 1610 een nieuw huis bouwen; een huis dat met de herberg op de hoek met het Noord de voorhoede lijkt van een zuidwaarts oprukkende bebouwing aan de noordzijde van de Terp en daarmee de tegenhanger van een eerder vastgestelde noordwaarts oprukkende bebouwing aan de zuidzijde van de Terp (zie *Klaaikluten* 2009/2:3-6).

De beschreven herberg op de hoek van de Terp en het Noord is het laatste huis dat de Terp als zuidelijk naastleger heeft. Mijn volgende bijdrage gaat over de bakkerij in het Noord (perceel 55), met daarbij een erf dat het gebied tussen de Terp en de Noorderhaven in een noordelijk en zuidelijk deel opsplijste (en nog opsplijst). Ten noorden van de bakkerij cum annex lag de tweede herberg tussen de Terp en de Noorderhaven (perceel 57). Aanvankelijk wilde ik die herberg samen met de herberg aan de Terp bespreken. Maar dat zou, na pas de kluwen van beide herbergen en van al de betreffende namen van eigenaar en gebruikers te hebben ontward, tot nieuwe verwarring kunnen leiden. Na de bakkerij in het Noord komt de herberg aan de Noorderhaven aan de beurt, met dan ook het 'tuchthuis' vermeld in 1615 (vorige bijdrage) en het 'gefangenhuis' van 1632 (deze bijdrage).

Leiden, februari 2013

BIJLAGE: Enkele aanvullende gegevens van kort na 1832

1833a: Te koop 'Eene ruime HUIZINGE en ERVE, staande op het aangenaamste van het dorp Wommels, hebbende twee Kamers, Zomerwoning en ruim Voorhuis, waar in eene reeks van jaren met succes Winkelnering is gedreven, voorzien met Put en Regenwatersbak en vele andere gerijfelikheden, gekwoteerd met no. 40, door den mede-eigenaar *Wijbe Gabes Radersma* bewoond, en op den 12 Mei 1833 vrij te aanvaarden (digitaal archief LC).

1833b: 'De Notaris WIJTZE KEIMPES HOEKSTRA, te Wommels, gedenkt, op Vrijdag den 19 April 1833, des morgens ten 10 ure, ten huize van *Wijbe Gabes Radersma*, Uurwerkmaker en Winkelier te Wommels, publiek bij boelgoed en gereed geld te verkoopen: 1 Bed met toebehooren, eene partij wollen en linnen Kledingstukken, 1 zwart eikenhouten Kabinet, 1 staand Uurwerk, 4 Tafels en verdere Huisgeraden; voorts eenige WINKELGOEDEREN en WINKELGEREEDSCHAPPEN, bestaande in eenig Rokkestreept, Linnen, 2 Toonbanken, Borden, blikken Bussen, enz.; verders eenige UURWERKMAKERS GEREEDSCHAPPEN, bestaande in 1 Draaibank, 1 Aanbeeld, 2 Bankschroeven en wat voorts ten dage des boelgoeds meer te voorschijn zal worden gebragt' (digitaal archief LC).